

'Losse Leentje' en de kinderbescherming

Het zedenoffensief in de jaren dertig

Carol van Nijnatten*

SF 1.2(2) SF 5.0(2)

In de kinderbescherming is seksualiteit nog steeds een belangrijke beoordelingscategorie, met name als het om meisjes gaat. Ook ontstaan rondom het terrein van de seksualiteit nieuwe particuliere initiatieven die vaak door de overheid gesteund of overgenomen worden. Het is daarom van belang te kijken naar een aantal discussies en ontwikkelingen op dit gebied in de jaren dertig. Toen was sprake van een zeker zedenoffensief, hetgeen resulteerde in particuliere initiatieven en overheidsnota's en -maatregelen. De preventieve kinderbeschermingsmaatregel, ondertoezichtstelling, maakte het mogelijk vroegtijdig in te grijpen in gezinnen. Bij meisjes was dan meestal sprake van bezorgdheid over zeden en seksualiteit. Meisjes werden daarbij niet alleen als gemakkelijke prooi van mannen, maar ook als aanstichtster beschouwd.

Het ontstaan van de kinderbescherming

De maatschappelijke zorg en bezorgdheid om kinderen heeft zich sinds het begin van deze eeuw voor een belangrijk deel gestructureerd in de kinderbescherming. In 1905 traden drie kindervetten in werking, die het voor justitie mogelijk maakten in gezinnen in te grijpen. In de strafrechtelijke kindervet betrof het voornamelijk het 'gevaarlijke kind', d.w.z. het kind dat op enigerlei wijze gevaar oplevert voor de maatschappelijke orde (bijvoorbeeld door straatschenderij, diefstal e.d.). De burgerlijke kindervet richtte zich vooral op 'het kind in gevaar', het kind dat door zijn ouders verwaarloosd werd en daardoor in zijn ontwikkeling werd bedreigd. De derde wet tenslotte (de kinderbeginselenwet) regelde de financiële en organisatorische voorwaarden voor de kinderbeschermingsinstellingen. Hierin werd de oprichting van de Voogdijraad geregeld.

Het grote belang van de kindervetten is dat voor het eerst een formeel verband

* Vakgroep Ontwikkeling en Socialisatie, sectie Ontwikkelingspsychologie, Rijksuniversiteit Utrecht, Heidelberglaan 2, 3584 CS Utrecht.

wordt gelegd tussen verwaarlozing en later optredende criminaliteit bij kinderen. In de vorige eeuw werden kinderen veelal via het strafrecht voor volwassenen be-recht. Los daarvan bestond de burgerlijke en kerkelijke armenzorg voor gezin-nen, die tevens aan de kinderen daarvan ten goede kwam.

Al vrij snel na het in werking treden van de kindervetten heerste teleurstelling over het effect ervan. Algemeen werd verondersteld dat kinderbescer-mingsmaatregelen te laat komen om de zaak voor de minderjarige nog ten goede te keren.

Preventie

Onder invloed van de Amerikaanse Mental Hygiene Movement en de Child Gui-dance Clinics wordt in Nederland gepleit voor preventieve maatregelen. Dat leidt in 1928 tot de oprichting van het eerste Medisch Opvoedkundig Bureau in Am-sterdam en in 1921 tot het instellen van een preventieve kinderbescer-mingsmaatregel, namelijk de ondertoezichtstelling (o.t.s.). Deze wordt uitgesproken indien sprake is van een bedreiging voor de minderjarige met zedelijke en/of li-chamelijke ondergang. In het kader van de o.t.s. wordt een gezinsvoogd aan-gesteld die het gezin controleert en helpt.

Tegelijkertijd met het in werking stellen van de o.t.s. wordt het instituut kin-derrechter ingesteld, omdat er behoefte is aan een snel werkende en gespeciali-seerde kinderrechtspreker. 'Ter vervulling van de hier omschreven taak is nodig een lenig, vlug werkend, gemakkelijk toegankelijk rechterlijk orgaan, dat voort-durend op de hoogte is en blijft van het kind en het gezin waartoe het behoort' (Memorie van Toelichting, 1919-1920, in: Doek, 1972, p. 46). De kinderrechter is dus niet alleen een rechtsprekende persoon, maar ook een aansprekende. De persoon van de eerste kinderrechtters die worden aangesteld, drukt dan ook een zwaar stempel op het karakter van de maatregelen. Een van die kinderrechtters is De Jongh, die in 1927 een artikeltje schrijft over het prototype van het kinderbescer-mingsmeisje: 'Losse Leentje'.

De discussies in de kinderbescer-ming in die tijd en ook de rapporten laten zien, welke beelden bestonden over de gevaren waaraan minderjarigen blootstaan en de gevaren die zij voor de orde in de samenleving vormen. Ook bui-ten de kinderbescer-ming ontplooiden zich in de jaren dertig tal van activiteiten die gericht zijn op jongeren en die al dan niet in verband staan met de justitiële kindertzorg. Het zijn deze activiteiten die uitmonden in nieuwe hulpverlenings-instanties en samenwerkingsverbanden. Ze kunnen een licht werpen op de poli-tieke processen ten aanzien van jongeren.

Van groot belang daarbij is dat via de minderjarige de overheid en het door de overheid gesteunde particuliere initiatief een ingang kreeg binnen het gezin. De

gezinspolitiek kan via het kind (de kindbescherming, de school) worden gevoerd. We zien dat in de jaren dertig een hernieuwde aandacht komt voor de rol van de moeder in het gezin.

In dit artikel willen we aan de hand van enkele ontwikkelingen en discussies laten zien, welke rol de seksualiteit en de zeden hebben gespeeld in de zorg voor en om jongeren en dan met name meisjes. Seksualiteit wordt daarbij niet enkel opgevat als intiem lichamelijke contacten, maar als het geheel van denkbeelden over voortplanting, moederschap, arbeidsdeling e.d.

In dit artikel worden zeker niet alle relevante ontwikkelingen op dit terrein in die tijd behandeld. Zo wordt geen aandacht besteed aan de invloed van de diverse religieuze zuilen. In 1930 verschijnt de encycliek 'Casti Connubii' van Pius XI over het huwelijk. Op basis daarvan worden verschillende artikelen in katholieke tijdschriften geschreven. Ontegenzeggelijk hebben zij een enorme invloed gehad bij de katholieke bevolking op het terrein van de geboorteregeling en opvoeding (Van Berkel, 1985). Er worden enkele ontwikkelingen besproken, die laten zien hoe overheid en particulier initiatief op dit terrein tot samenwerking komen en op grond van wat voor beelden over seksualiteit bepaalde maatregelen of initiatieven worden genomen.

'Losse Leentje'

In zijn artikel 'Losse Leentje' schetst kinderrechtter De Jongh het beeld van het gemiddelde kindbeschermingsmeisje, anno 1930. Het is het profiel van een prostituee in wording, van een gevallen vrouw, een meisje ten prooi aan haar overgeprikkelde lusten, zonder schaamtegevoel en voor iedere man te grijp. De Jongh hoopt dat via de ondertoezichtstelling meisjes nog gered kunnen worden van een carrière als echte prostituee, die haar schaamtegevoel en alle fatsoensnormen aan de kant heeft gezet en 'zichzelf heeft verlaagd tot de klasse die beneden het peil der samenleving het bezinksel vormt, die gewend is op een schunnige manier, doch zeker op een wijze die weinig inspanning vergt, haar kost (dikwijls ruimschoots) te verdienen' (De Jongh, 1927, p. 156). De meisjes die nog niet zo ver zijn 'gevallen', maar toch ook niet langer ongestoord thuis kunnen blijven, omdat haar ouders te slap zijn om haar te weerhouden van de gemakkelijke omgang met jongens en geslenter op straat, zouden gered kunnen worden met een strenge tucht, bijvoorbeeld van de gezinsvoogd.

In de moraal van het burgerlijke gezin heeft de vrouw de rol van bewaakster van hygiënische en medische normen. Zij is dus de beschermvrouwe van de goede zeden van haar gezinsleden. Opvallend daarbij is de dubbele moraal ten aanzien van jongens en meisjes, een moraal die nog resteert uit de tijd dat de families een beslissende stem hadden bij het aangaan van huwelijken en waarom jongens en

meisjes apart werden opgevoed. Hierbij worden jongens gestimuleerd in hanig gedrag en aangespoord erop uit te trekken om ervaring op te doen. Dezelfde moeders die hun zonen daartoe aanzetten, dragen hun dochters op alles in het werk te stellen om hun kuisheid te bewaren. Tot ver in de twintigste eeuw vinden we deze moraal terug, met name in confessionele kringen. Zo beweert Kriekmans in 1953 bijvoorbeeld, dat meisjes niet op de universiteit horen, omdat ze daar blootstaan aan het gevaar der studenten en omdat zij zelf ook een gevaar kunnen opleveren voor de studie-ernst van de studenten. De moeder wordt verondersteld haar dochter bij te brengen dat zij zich niet geeft aan mannen, als ze niet volledig overtuigd is van hun volledige inzet. Het is de taak van de moeder het morele verval, waar men in de jaren dertig in toenemende mate bang voor is, een halt toe te roepen. 'Haar werk is het, het jonge meisje een hoge opvatting te geven van haar toekomstige taak van vrouw en toekomstige moeder' (Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk, 1931). 'Waar het om herstel van het organische verband onzer maatschappij gaat, daar zal in de eerste plaats de vrouw haar invloed moeten laten gelden. Vrouwezorg en moederliefde zijn altijd de bindende krachten geweest in onze sociale levensvormen. De moederliefde is terecht genoemd de oerbron der sociale gevoelens. Vandaar dat verwildering van de vrouw een veel ernstiger sociaal verschijnsel is dan die van de man. Gedemoraliseerde moeders beteekenen met bijna algeheele zekerheid gedemoraliseerde kinderen' (Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk, 1931, p. 14). Het moge duidelijk zijn dat in de gezinspolitiek van de jaren dertig de focus bijna uitsluitend op de moeder is gericht. Zij is degene die de familieband moet scheppen, de zeden van haar echtgenoot, haar kinderen en vooral de dochters hoog moet houden, door zelf vlekkeloos door het leven te gaan.

Er wordt daarbij van uitgegaan dat de vrouw een andere seksuele psyche heeft, die de andere benadering van mannen en vrouwen rechtvaardigt. 'Man en vrouw zijn wel van gelijke waarde, maar niet gelijk' (De Graaf, 1930, p. 75). Mannen zijn gericht op de toekomst, terwijl de vrouw meer op het heden is georiënteerd. Daarbij heeft ze meer oog voor detail en is ze gevoelig voor indrukken. 'Welnu, dan leert de ervaring, dat de jongen datgene wat gebeurd is, heel gemakkelijk vergeet. Het gebeurde valt van hem, als het water van een eend . . . Maar bij het meisje gaat dat anders. Het meisje heeft zich gegeven met lichaam en . . . met ziel, zoals alleen een echt meisje dat maar kan' (Postma, z.j., p. 47). In de kinderschermingsliteratuur uit de jaren dertig komen we dan ook weinig tegen over de seksualiteit van de jongen. Maar des te meer bezorgdheid en beschermingsgevoelens ten opzichte van het meisje. Klaarblijkelijk moest het seksuele gedrag van jongens begrensd worden door de weerbaarheid van meisjes te vergroten of door hen tijdig in bescherming te nemen. 'Hoe zal dit zielszwakke meisje met onevenwichtige en wankelbare psyche de stormen kunnen trotseeren harer vlug ont-

vlambare hartstochten, zoo sterk en lichtelijk aangetrokken door de veelvuldige verleiding van buiten?' (Honing, 1932, p. 3061). Het meisje wordt echter niet alleen als gemakkelijke prooi van jongens gezien, maar ook andersom als aanstichtster van onzedelijkheid en in die zin een potentieel gevaar voor mannen. 'Waar ze maar kunnen, lopen ze tegen een jongen aan. Lokken het op alle mogelijke wijzen uit dat zij beetgepakt worden, op de meest onkiese wijze; zij laten zich zoenen door tal van jongens, lenen zich tot alle daden' (Voskuil, 1930, p. 108).

Nieuwe initiatieven

In het begin van deze eeuw worden de zedelijke normen van steeds groter gewicht, gekoppeld aan nieuwe voorschriften in de woningbouw voor arbeiders. Gesteund door een sterke politieke lobby van confessionelen en hun organisatie in het particulier initiatief, worden strenge normen gehanteerd in de kindbescherming als het om de zeden gaat. Ook worden in deze tijd diverse instanties opgericht ter bescherming van de goede zeden, waarvan de belangrijkste het 'Nationaal Comité tot Bestrijding van de Handel in Vrouwen en Kinderen', waaronder ressorteren: het Comité ter Bestrijding der Openbare Zedeloosheid en hare Gevolgen en het Nationaal Bureau van Informatie tot Bescherming van Vrouwen en Meisjes. In 1907 wordt in Rotterdam de eerste zedenpolitie opgericht en later volgen er in de andere grote steden (Den Haag in 1912 en Amsterdam in 1920). Aanvankelijk heeft de zedenpolitie tot taak om de prostitutie en alle daarmee samenhangende negatieve bijverschijnselen in te dammen. Rond 1930 wordt die taakopdracht echter uitgebreid met de behandeling van zedendelicten (Visser, 1984, p. 108).

De regering stelt een speciale commissie in 'inzake het dansvraagstuk'. Er is een algemene ongerustheid over het zedenverval en de zedenverwilderding. Als voorbeelden gelden een toenemende prostitutie en een toename van het aantal abortussen. De aandacht bij de bestrijding van de zedenverwilderding is vooral op het gezin gericht en dan weer meer op het meisje dan op de jongen. 'Als wij beschermende maatregelen vragen, is het in de eerste plaats voor het jonge meisje, dat maar al te licht het slachtoffer wordt (Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk, 1931, p. 14).

Het zedenverval wordt vaak in verband gebracht met de geestelijke vervreemding tussen ouders en kinderen en de vervreemding tussen ondernemers en arbeiders. Er wordt gewezen op de oppervlakkigheid en de ontwrichting van organische verbanden, zoals in de Amerikaanse samenleving. In een steeds harder wordende samenleving is het van het grootste belang dat het gezin een veilige plek is en een plek waar de gevoelens van respect en goede zeden weer kunnen worden

gevoed. Er bestaat ernstige bezorgdheid dat de huidige ouders niet meer tegen die taak zijn opgewassen. Het is gevaarlijk dat zij onmachtig zijn om hun kinderen te binden en het is zeer te betreuren, dat het rustige gezin zoveel jonge mensen geen bevrediging meer geeft (Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk, 1931, p. 13).

Het gezin zal ondersteund dienen te worden in zijn functie als behoedster van de goede zeden. Maar aanvullende maatregelen worden ook noodzakelijk geacht. Onder leiding van het 'Comité tot Bestrijding der Openbare Zeden en hare Gevolgen' worden initiatieven ondernomen ter bestrijding van de prostitutie, de openbare ontucht, pornografie en 'de uitspattingen in onze badplaatsen langs de Noordzee' (Tijdschr. voor Armenzorg, 1925, p. 1699). Belangwekkende discussies die door het Comité werden geïnitieerd, zijn 'de beteugeling van de gevaren voor de openbare zedelijkheid tijdens de Olympische Spelen' en 'het dansvraagstuk'.

De Olympische Spelen

In 1928 worden in Amsterdam de Olympische Spelen georganiseerd. Men is bevreesd dat een groot aantal (buitenlandse) meisjes en vrouwen naar de hoofdstad zal trekken. Op verzoek van de Amsterdamse zedenpolitie wordt daarom een tijdelijke opvangsituatie georganiseerd voor minderjarige meisjes 'die in verdachte omgeving of ongunstig gezelschap worden aangetroffen of als vreemdeling zonder middel van bestaan' (Tijdschr. voor Armenzorg, 1929, p. 2083). Er worden uiteindelijk 91 meisjes opgenomen, die echter geen van allen voor de Olympische Spelen in de hoofdstad waren. Wel blijft de samenwerking tussen politie en particulier initiatief na de Olympische Spelen bestaan.

Het dansvraagstuk

'De eerste belangrijke operatie die door de disciplines wordt doorgevoerd, is dus het opstellen van levende tablo's, die van de onoverzichtelijke, nutteloze en gevaarlijke menigten goedgeordende veelheden maken' (Foucault, 1981, p. 592).

Het dansvraagstuk komt in de publiciteit, als in 1927 de gemeente Amsterdam een liberaler vergunningenbeleid wil gaan voeren ten aanzien van de danszalen aldaar. Uiteindelijk verschijnt in 1931 een rapport van de Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk. De commissie probeert tot ordeningsvoorstellen te komen voor de danszalen, aangaande het toelatingsbeleid, de inrichting e.d. De nieuwe bepalingen betreffen:

- de oppervlakte van de dansvloeren ('een betere verhouding tusschen de grootte van de dansvloer en het aantal beschikbare plaatsen in de danslokaliteit en

daarnaast vaststelling van het maximum aantal paren, dat zich tegelijkertijd op een dansvloer van een bepaalde grootte mag bevinden, zal een goede verbetering zijn'; Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk 1931, p. 32);

- heldere verlichting;
- plaatsing van het buffet in een andere ruimte dan de danszaal;
- toegangsverbod voor personen beneden de achttien jaar.

Streng toezicht is daarbij geboden. De commissie moest overigens behoedzaam opereren, wilde zij niet bewerkstelligen dat door te strenge maatregelen clandestiene gelegenheden werden geopend en dat niet de jeugd in de grensstreken – speciaal de fabrieksjeugd – naar de over de grens liggende danshuizen gedreven werd. Een schoolvoorbeeld van hoe de Staat dacht disciplinerend te kunnen optreden en hoe men kost wat kost de controle in eigen beheer wilde houden: 'De gemeentebesturen zien liever, dat de jeugd in eigen gemeente danst onder goede politie-controle, dan dat ze de grens overgaat, om daar in menigmaal zeer verderfelijke dansgelegenheden te gaan dansen en in den nacht langs donkere wegen naar huis terug te keeren' (Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk, 1931, p. 29).

Ook in de kindertehuizen was men beducht voor het dansende spook van de zedenverwildering. Zo probeerde men bijvoorbeeld in het Rijksopvoedingsgesticht te Zeist bij wijze van proef de verwildering van de zeden door de dans een halt toe te roepen door het instuderen van oud-Hollandse dansen, 'waardoor de dansmanie, die de meisjes uit haar vroegere milieus meebrengen, zich kan uiten in gezonde, aardigen bewegingen op muziek, die met de dansen van den tegenwoordigen tijd niets te maken hebben' (MBR/De kindervetten, 1929, p. 311).

Zwervende meisjes in de grote stad

In de jaren dertig kwamen veel meisjes afkomstig uit plattelandsgezinnen naar de steden om werk te zoeken. Het kwam niet zelden voor dat meisjes van het platteland probeerden in dienst te gaan in de grote stad en daar bedrogen uit kwamen. Vaak betekenden deze diensten een onverwachte dwang tot prostitutie of een gedwongen relatie met de heer des huizes. Een groot aantal van de buitenechtelijke kinderen waren afkomstig uit relaties tussen meisjes uit de lagere standen en mannen uit een hogere klasse (De Regt, 1984, p. 85). Het was met name dat laatste dat ongerustheid wekte, omdat het een gevaar was voor de vermenging van hoge en lage klassen.

Het Nationaal Bureau van Informatie tot Bescherming van Vrouwen en Meisjes organiseerde opvang voor deze meisjes uit de provincie. Het gaf hulp en advies aan ontredderde meisjes en spoorde hen die zwierven of in slechte betrekking waren, op. De zedelijkheidsverenigingen zorgden er soms voor dat enkele van

hun medewerkers op het station in Amsterdam waren om meisjes uit de provincie die door hun gedrag lieten blijken kennelijk onbekend te zijn in de stad, op te vangen en te behoeden voor een wisse zedelijke ondergang. Ook controleerden ze de werkadressen van de meisjes die zich van elders vestigden. De meisjes kregen dan persoonlijk huisbezoek, zodat ze op de hoogte konden worden gebracht van wat voor hen van belang was om te weten. Volgens deze verenigingen werd deze meisjes vaak een hoog salaris in het vooruitzicht gesteld, wat voor de ouders vaak de doorslaggevende reden was hun dochter toestemming te verlenen in de stad te gaan dienen. De ouders gaven zich daarbij echter onvoldoende rekenschap van de gevaren die hun dochter liep, door niet na te gaan of de meisjes ook inderdaad in goede betrekking kwamen en of ze wel hun godsdienstige plichten konden waarnemen (Droog Deckers, 1932, p. 3359).

Conclusie

In de jaren twintig en dertig ontstaat een netwerk van corrigerende en normaliserende instellingen op het terrein van de seksualiteit. Alhoewel de instelling van de gemeentelijke zedenpolitie en het ontstaan van een aantal particuliere comités het meest in het oog springen, wordt het zedenoffensief ook in tal van andere maatschappelijke instituties zichtbaar. Zo ook in de kindbescherming waar de preventieve maatregel, ondertoezichtstelling, de mogelijkheid biedt om meisjes die slachtoffer dreigen te worden van de zedenverwildering, vroegtijdig in bescherming te nemen. Meisjes zijn echter niet allen potentiële slachtoffers, maar ook een mogelijke oorzaak van het zedenbederf. Herhaaldelijk wordt in dit verband gewezen op het gevaar dat zij vormen voor de gezondheid van de mannen.

In de nota's en geschriften die over zeden en seksualiteit verschijnen, komen een aantal bekende vooronderstellingen naar voren over de 'natuur' van de vrouw. De vrouw is in de eerste plaats kwetsbaar in haar seksualiteit en daarom het slachtoffer van het uit elkaar vallen van sociale banden in een steeds meer gedesorganiseerd rakende samenleving. Toch kunnen het meisje en de vrouw verantwoordelijk worden gesteld voor de gevolgen van haar gedrag. Ze dienen zelf in te staan voor haar kuisheid. Zowel het meisje dat het verkeerde pad bewandelt, als het meisje dat door verwaarlozing of verkeerde contacten dat pad dreigt op te gaan, komen in aanmerking voor rechterlijk ingrijpen.

Het is dus zo dat het optreden van de kindbescherming hier niet enkel als negatief en repressief kan worden opgevat, in de zin dat zij ingrijpt om het kwade te beperken. De justitiële en buiten-justitiële instellingen produceren ook een positieve norm op het terrein van de seksualiteit. Men zou kunnen spreken van een preventieve normalisering, die gericht is op de disciplinerende van de seksualiteit van de vrouw en via de vrouw die van de man.

De disciplinerende functie stond zeker niet los van de functie die de moeder in het gezin werd toebedacht. De maatschappelijke carrière van de vrouw was die van de huisvrouw, een reproducerende functie, die inhield haar man en kinderen van de straat te houden en te socialiseren tot zedelijke en oppassende burgers.

Uit een inhoudsanalyse van kindbeschermingsrapporten uit de jaren dertig (eigen proefschrift, in voorbereiding) blijkt dat seksualiteit een van de belangrijkste categorieën is waarop meisjes worden beoordeeld. Dit in tegenstelling tot jongens, die vooral worden beoordeeld op grond van hun prestaties op school en werk. Daarnaast vertonen jongens meer strafbaar gedrag, waardoor zij een maatregel van kindbescherming krijgen.

Dat vrouwen worden geseksualiseerd, is niet nieuw. Wat wel veranderd is in vergelijking met vroeger, is dat tegenwoordig seksualisaties worden geneutraliseerd met behulp van termen uit de sociale wetenschappen. Een seksualiserende benadering wordt gelegitimeerd door individueel-psychologische verwijzingen. Dit kan soms verhullen dat het nog steeds gaat om een afwijking van de norm die bestaat over de fatsoenlijke vrouw (Elzinga, 1984, p. 218-219).

Alhoewel in de latere rapporten seksualiteit een minder overheersende beoordelingscategorie is, blijft deze wel degelijk van groot belang. Verschillende onderzoeken wijzen bovendien uit, dat seksueel gestoord gedrag bij 22% van de meisjes als opname-indicatie werd genoemd, terwijl dit percentage bij jongens beduidend lager lag (2%). (Van der Ploeg, 1975). Nog steeds bestaat in de kindbescherming grote zorg om de seksualiteit van meisjes en worden ze op grond daarvan gediagnostiseerd en behandeld. Dat die behandeling niet altijd succesvol is, bewijst de bijnaam van de kindbeschermingsinstelling in Zetten: 'de hoerenfabriek'. Het bewijst weer eens, hoe nog steeds het maatschappelijke gevaar van en voor vrouwen ligt besloten in hun seksualiteit.

De laatste jaren komt meer aandacht voor seksuele mishandeling binnen het gezin (verkrachting en incest), problemen die te lang lagen opgesloten in de kerkers van het gezin. Nieuwe instanties voor hulp aan de slachtoffers daarvan zijn opgericht. De aandacht wordt gevestigd op de gewelddadige exploitatie van meisjes en vrouwen. Veel van de nieuwe initiatieven zijn afkomstig uit de vrouwenbeweging en richten zich in tegenstelling tot de jaren dertig niet alleen op hulp aan vrouwen, maar nemen tevens stelling tegen de rol van de man in deze. Inmiddels zijn incest en verkrachting binnen het huwelijk gedefinieerd tot problemen van algemeen maatschappelijk belang. En terecht. Nu wordt ook binnen de gevestigde instellingen aandacht besteed aan deze problemen. Het blijft dan echter van belang zorgvuldig te overwegen dat de seksualiteit niet weer als dekmantel wordt gebruikt om op betuttelende wijze in gezinnen in te grijpen. Welke gevolgen dit kan hebben, werd onlangs nog duidelijk in de 'affaire' rond de Rotterdamse commune. In dat licht is het ook van belang dat nieuwe initiatieven die

gericht zijn op jongeren en seksualiteit (kindertelefoon, meidenwegloophuis, enz.), hun relatieve autonomie behouden. Als Leentje 'los' is, heeft ze immers niet enkel meer te varen op het kompas van oude regenten.

Literatuur

- Berkel, D. van, *Psychologisering van het moederschap*. Interne publikatie. Vakgroep Ontwikkeling en Socialisatie, Utrecht, 1985.
- Doek, J., *50 jaar ondertoezichtstelling*. Zwolle, 1972.
- Droog Deckers, J., De Rooms-Katholieke Vereeniging tot bescherming van meisjes. *Tijdschrift voor Armenzorg, Maatschappelijke Hulp en Kinderbescherming*, 1932, p. 3359-3360.
- Elzinga, A., en P. Naber, Meisjes, kindbescherming en seksualiteit. *Tijdschrift voor Criminologie*, 1984, p. 209-224.
- Foucault, M., Twee typen macht. *Te Elfder Ure*, 1981, nr. 29.
- Graaf, A. de, Omgang tussen ouders, jongens en meisjes. In: *Het zedelijkheidsvraagstuk*. Delft, 1930.
- Honing, G.H., De Nederlandsche Bond tot Kinderbescherming en de bescherming der kinderen. *Tijdschrift voor Armenzorg, Maatschappelijke Hulp en Kinderbescherming*, 1932, p. 3361-3364.
- Jongh, G.I.J. de, Losse Leentje. *Maandblad voor Berechting en Reclustering*, 1927, p. 156-160.
- Kriekemans, A., *Gezinspaedagogiek*. Antwerpen, 1953.
- Ploeg, J.D. van der, *Isolement, angst en agressie. Een sociaal-psychologisch onderzoek naar de randfiguur in de inrichtingsgroep*. Alphen aan den Rijn, 1975.
- Regeringscommissie inzake het Dansvraagstuk*. Den Haag, 1931.
- Regt, A. de, *Arbeidersgezinnen en beschavingsarbeid*. Amsterdam, 1984.
- Visser, A.S.C., Veranderend denken over wetstoepassing bij seksuele delicten. In: J. Frenken en J. Doomen (red.), *Strafbare seksualiteit*. Van Loghum Slaterus, Deventer, 1984.
- Voskuil, W., De gevaren die onze kinderen bedreigen. In: *Het zedelijkheidsvraagstuk*. Delft, 1930.

Summary

Sexuality and child protection

Sexuality is a very important issue in the judgement of children in child protection. This is very much the case when the child is a girl. Nowadays new private initiatives arise in the field of sexuality. These initiatives are supported or taken over by the public authorities. Therefore it is important to analyse the discussions and developments in the twenties and thirties. One could speak of a certain moral offensive at that time, which resulted in the foundation of private support agencies and actions of the public authorities. In 1921 there came a new measure in juvenile justice that is comparable with probation. The probation made it possible to intervene in families very early. When this applied to girls there was very often concern about morals or sexuality. Girls were not only seen as the victim of men, but also as the source of demoralization.